

ВІСНИК

Полтавської державної
аграрної академії

4

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА
ТА ТВАРИННИЦТВО

ЕКОНОМІКА

ІСТОРІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
НАУК І ВЕТЕРИНАРІЇ

2004

ВІСНИК

Нехай не гасне світ науки!

ПОЛТАВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ АКАДЕМІЇ

4'2004

Матеріали друкуються
мовами оригіналів –
українською та російською

Науково-
виробничий,
фаховий журнал

Видається з грудня 1998 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

В. М. Писаренко,
головний редактор

М. М. Опара,

заступник головного редактора

В. М. Самородов,

відповідальний редактор

П. В. Писаренко,

відповідальний секретар

Редакційна колегія з галузі «Сільське господарство»:

М. Д. Березовський,

доктор сільськогосподарських наук, член-кор. УААН

Г. П. Жемела,

доктор сільськогосподарських наук

М. Т. Ноздрін,

доктор сільськогосподарських наук

В. М. Писаренко,

доктор сільськогосподарських наук

В. П. Рибалко,

доктор сільськогосподарських наук, академік УААН, академік РАСГН

І. С. Трончук,

доктор сільськогосподарських наук

М. М. Чекалін,

доктор біологічних наук

Редакційна колегія з галузі «Ветеринарна медицина»:

В. П. Бердник,

доктор ветеринарних наук

П. П. Герцен,

доктор ветеринарних наук

А. М. Головко,

доктор ветеринарних наук

І. С. Дахно,

доктор ветеринарних наук

В. Й. Іздепський,

доктор ветеринарних наук

А. Ф. Каришева,

доктор ветеринарних наук

Редакційна колегія з галузі «Економіка»:

С. С. Бакай,

доктор економічних наук

В. В. Гришко,

доктор економічних наук

А. Т. Опря,

доктор економічних наук

В. І. Перебийніс,

доктор економічних наук

В. М. Рабштина,

доктор економічних наук

EDITORIAL BOARD:

V. Pysarenko,
editor-in-chief

N. Opara,

deputy editor-in-chief

V. Samorodov,

deputy editor-in-chief

P. Pysarenko,

executive secretary

N. Berezovsky

G. Gemela

M. Nozdrin

V. Pysarenko

V. Rybalko

I. Tronchuk

M. Chekalin

V. Berdnyk

P. Hertsen

A. Golovko

I. Dahno

V. Izdepsky

A. Karisheva

S. Bakai

V. Gryshko

A. Oprya

V. Perebyynis

V. Rabshtyna

Науково-виробничий,
фаховий журнал
2004, № 4 (35)

ВІСНИК ПОЛТАВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ АКАДЕМІЇ

***

NEWS OF THE POLTAVA STATE AGRARIAN ACADEMY

ЗАСНОВНИК –
Полтавська державна
аграрна академія

Затверджено ВАК України як фахове видання з сільськогосподарських, економічних та ветеринарних наук, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук (Перелік № 10 і постанова президії ВАК України від 12. 06. 02 р. № 1-05/6. див. Бюл. ВАК України. – 2002. – № 9. – с. 4 – 10).

Журнал підписано до друку за рекомендацією вченої ради Полтавської державної аграрної академії (протокол № 3 від 14 грудня 2004 р.)

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції:
36003, м. Полтава,
вул. Сковороди, 1/3,
Полтавська державна
аграрна академія,
наукова частина,
тел. 2-26-19.

Свідоцтво про державну реєстрацію
ПЛ № 295 від 10. 12. 1998.
Тираж – 300 примірників.
Ціна – договірна.
Розповсюдження через роздріб.

Підписано до друку 22 грудня 2004 р.

Видавець – «Видавництво «Тетра»:
36003, м. Полтава,
вул. Сковороди, 1/3,
тел. 2-29-94.

© «Вісник Полтавської державної
аграрної академії», 2004.

До 120-річчя Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції імені М. І. Вавилова

Писаренко В.М., Білявський Ю.В., Колесніков Л.О., Матвеева О.Ю.	Лабораторія агроєкології та захисту рослин Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції: підсумки 94-річних досліджень, досягнення та перспективи	5
Гангур В.В., Браженко І.П., Крамаренко І.В., Удовенко К.П.	Продуктивність цукрових буряків при різній концентрації їх у короткоротаційних сівозмінах	9
Глуценко Л.Д., Дорошенко Ю.Л., Савченко В.Г., Біланович О.Л.	Вплив різних систем удобрення та основного обробітку ґрунту на продуктивність сівозміни та зміну природної родючості ґрунту	12
СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО		
Власов В. І.	Світові та регіональні тенденції змін обсягів торгівлі продовольчими товарами	14
Панькін В.С., Павлюк О.О.	Формування агроєкологічних умов для гібридів кукурудзи різних груп стиглості в залежності від строків сівби в умовах Центрального Лісостепу України	16
Хром'як В.М.	Об адаптивности и экологической пластичности гибридов кукурузы в государственном сортоиспытании	20
Варченко О.М.	Основні фактори забезпечення конкурентоспроможності бурякоцукрової галузі	23
Бальян А.В.	Особливості розвитку агропромислового комплексу Закарпаття	26
Бачинская Я.А., Злотин А.З., Маркина Т.Ю.	Разработка приемов оптимизации пространственной структуры культур насекомых	29
Костенко О.М.	Пріоритетні напрямки підвищення стану промислової безпеки	34
Калініченко А.В.	Основні підходи до створення агропрогнозів в Excel	36
ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА ТА ТВАРИННИЦТВО		
Прудніков В.Г.	Екстер'єрні особливості та молочність корів кінцевих генотипів створюваного знам'янського типу південної м'ясної породи	40
Замазій М.Д.	До механізму молокоутворення у корів	42
Черняк Н.Г.	Контамінація та ідентифікація <i>Listeria monocytogenes</i> у молоці на молочнотоварних фермах	44
Полупан Ю.П., Геккієв А.Д.	Характеристика бугаїв-плідників, які використовувалися при створенні центрального типу червоної молочної породи	46
Киричко Б.П.	Індикація окислювального стресу при хірургічних запальних процесах у великої рогатої худоби і способи його корекції	48
Кулинич С.М., Глуценко С.Г., Матвієнко Т.П.	Причини руйнування копитного рогу та появи гнійно-запальних процесів у корів та коней у сільськогосподарському цеху "Джерело" Полтавської області	52
Локес П.І., Дмитренко Н.І., Кравченко С. О.	Нефректомія у кішок	54
Ксьонз І.М., Скрипка М.В., Панікар І.І.	Вивчення клінічних проявів, патологічних та патоморфологічних змін при хламідійній інфекції голубів	56
Ханджарян В.М., Ксьонз І.М., Курман А.Ф., Лепета Л.В., Грубіч П.Ю., Курман В.А.	Одержання, вирощування і використання птахів-гнотобіотів та зі статусом ВПФ	58
Свириденко О.І.	Стимулювання росту курчат-бройлерів	60
Каришев С. В.	Порівняльна біохімічна оцінка бактерійних діагностичних препаратів, виготовлених інфрачервоним лазерним випромінюванням, прискореними електронами та ультразвуком	62
Ничик С.А.	Пероральна імунізація живими вакцинами як метод профілактики сказу	67
Сметанин В.Т., Кузьменко А.И.	Генофонд многоплодных маток свиней селекции ДСХИ по микросателлитным локусам ДНК, выявленным при помощи ISSR-PCR	69

ЗМІСТ

Хохлов А.М.	Мікрофілогенез у процесі доместикації свиней	72
Близнюченко А. Г.	Генетика гетерозиса	75
ЕКОНОМІКА		
Бакай С.С.	Соціальна база розвитку демократичного сектора аграрної економіки	81
Бєседін М. О., Петрюк Н. М.	Оцінно-ситуаційний підхід в аналізі діяльності підприємства: методика, досвід, можливості	84
Гончаренко В. В.	Відродження системи аграрних кооперативних банків в Україні	86
Кравченко С. А.	Интеллектуальная и личностная адаптация будущих товаропроизводителей кооперативного сектора в рыночных условиях аграрной экономики	91
Рене Може	Розвиток французьких сільськогосподарських кооперативів у ХХ сторіччі	96
Мучник А. М.	Становлення єврейських сільськогосподарських товариств у роки НЕПу	102
Пантелеймоненко А.О.	Про використання терміну "аграрна кооперація" в економічній науці та практиці	106
Полтавський Ю. А., Супрун О. М., Калита В. Г.	Роль обслуговуючих кооперативів у підвищенні прибутковості аграрних підприємств	108
Похилюк В. В.	Кооперативний рух в Україні, його суть розвиток та суперечності	110
Скляр Г.П.	Розвиток соціального капіталу сфери споживчої кооперації на засадах моральності та економності	112
Шкурупій О.В.	Формування інтелектуального потенціалу України на основі впровадження системи управління якістю освітньої діяльності	115
Ожелевська Т. С.	Розвиток кооперативного руху та інтеграційних процесів в аграрному секторі України	118
Яворська Т. І.	Створення збутових обслуговуючих кооперативів	121
Аранчій В.І., Черненко Л.В., Аранчій Д.С.	Оперативний аналіз та методика оцінки платоспроможності покупців	124
Іванюта С.М.	Міграційні процеси та їх наслідки	128
Дорофєєв О.В.	Основні напрямки економічного зростання країни: інформаційно-аналітичний огляд та перспективи	130
Шупик І.І.	Регіональна політика на теренах Полтавщини: сучасний стан та перспективи	133
Кір'ян С.М.	Облік операцій реального інвестування у сільському господарстві	137
ІСТОРІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК І ВЕТЕРИНАРІЇ		
Голуб Н.Д., Бондаренко О.М.	Історія племзаводу "Василівка"	142
Коваль Я. О.	Кредитні спілки як перспективна форма залучення заощаджень громадян в економіку України	144
СТОРІНКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО		
Дугар Т.Є.	Міжгалузеві зв'язки в системі агропромислового комплексу	146
Теслюк С. Р.	Агропромислова інтеграція в молочному виробництві та переваги її кооперативної форми	148
Жарков Ю.В.	Розвиток системи управління якістю у підприємствах АПК як умова підвищення їх конкурентоспроможності	150
Пономаренко І.М.	Оцінка тенденції розвитку інтеграційних процесів в регіональному АПК в умовах формування конкурентоспроможної економіки	153
Іванюта П. В.	Окремі аспекти методики обчислення собівартості сільськогосподарської продукції	156
Лебединський О.І.	Обґрунтування маркетингових рішень в умовах ринкової невизначеності	160
Михайлова О. С.	Становлення кооперативної свідомості на початку ХХ ст.	162
ОГЛЯДИ		
Мартыненко Н.А.	Репродуктивная система свиньи как модель в биомедицинских исследованиях. I. Имплантация	164
РЕЦЕНЗІЇ		
Григорюк І.П., Патика В.П., Колесніченко О.В.	Корисне видання із заповідної справи	173
ВТРАТИ НАУКИ		
Писаренко В. М., Опря А. Т.	Пам'яті Станіслава Степановича Бакая	175
Систематичний показчик статей і матеріалів, надрукованих у журналі в 2004 році		177

Яворська Т. І., кандидат економічних наук,
Таврійська державна агротехнічна академія

СТВОРЕННЯ ЗБУТОВИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

Розвиток ринкових відносин в аграрному секторі України ставить перед сільськогосподарськими товаровиробниками вирішення питань не тільки розвитку виробництва, а й доведення сільськогосподарської продукції до споживача, пошуку матеріально-технічних засобів тощо. Ефективність усього господарювання визначає успішна ринкова діяльність. Проте сільськогосподарський товаровиробник повинен першочергово займатися розвитком виробництва. Перед керівниками сільськогосподарських підприємств різних форм власності постає проблема оптимального поєднання виробничої і ринкової діяльності. Вона набуває особливої актуальності у країнах, які переходять від командно-адміністративної до ринкової економіки, до яких відноситься й Україна. Раніше держава повністю контролювала сільське господарство у формі забезпечення його засобами виробництва, обслуговуванні сільськогосподарських підприємств і закупівлі у них продукції за централізовано встановленими цінами. На етапі перехідного періоду до ринку держава поступово відійшла від виконання цих функцій, у тім числі, від забезпечення збуту сільськогосподарської продукції.

Нині вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники змушені реалізувати свою продукцію різним комерційним структурам, так званим трейдерам, за цінами, які нерідко навіть не відшкодовують витрат на її виробництво. Так, восени 2002 року ціни на зерно, яке скуповували різного роду посередники, доходили до рівня 150–200 грн. за тонну (в середньому в Україні за січень – листопад реалізаційна ціна становила 312 грн.). Очевидно, що при такому рівні цін можна лише покрити витрачені засоби виробництва, але говорити про прибутки не доводиться. Проведений аналіз формування ціни на борошно показав, що навіть у тому випадку, коли товаровиробник переробляє зерно безпосередньо у власному млині, він одержує лише 50 відсотків доходу від роздрібної ціни.

На противагу великій кількості посередників, збільшенню прибутків сільськогосподарських товаровиробників, входженню їх у ринок, на нашу думку, сприяє шлях вертикальної інтеграції. Вертикальна інтеграція передбачає створення сільськогосподарських кооперативів шляхом відокремлення деяких функцій від сільськогосподарського підприємства, фермерського, особистого селянського господарства для організації їх у більшому масштабі. Тобто, обслуговуючий кооператив також

Обґрунтована необхідність створення збутових обслуговуючих кооперативів для вигідної реалізації продукції сільськогосподарськими товаровиробниками. Ефективне їх функціонування пов'язане з наявністю спеціалістів в області кооперації. Розглядаються аспекти їх підготовки на економічному факультеті Таврійської агротехнічної академії та окремі проблеми кооперативної освіти.

виступає посередником, але всі прибутки від його діяльності надходять до товаровиробників, кожен із яких окремо веде своє господарство.

Найбільш поширеними й історично первинними формами обслуговуючих кооперативів є збутові кооперативи, з яких, на нашу думку, потрібно розпочинати і продовжувати розвиток обслуговуючої кооперації і в Україні. Перевагами збутового кооперативу є:

можливість сформувати великі і сортовані партії продукції, яку можна реалізовувати як на біржі, так і на зовнішньому ринку. Обсяг біржових угод з урожаю 2002 року по зерновим та олійним культурам становив за внутрішніми угодами 4,8 відсотка від загального обсягу угод (2001 р. – 11,2 %). Ціна на біржах на пшеницю м'яку третього класу становила 495 грн. (порівняно з 312 грн.).

можливість відстежувати рух продукції від моменту виходу її з виробництва до етапу споживання, мати інформацію про доходи різних посередників, про вимоги, що ставляться до продукції переробниками або торговими структурами тощо.

І, щонайголовніше, – це можливість залишати сільському господарству ту частину прибутку, за рахунок якої живуть і процвітають ринкові посередники. Адже загальновідомо, що одержувати прибуток у посередницькому бізнесі значно легше і менш ризиковано, ніж безпосередньо у сільськогосподарському виробництві.

Нинішня реальність свідчить про необхідність поширення обслуговуючих кооперативів, як це мало місце в Франції, Сполучених Штатах Америки та ін. Проблемам створення та розвитку обслуговуючої кооперації в нашій країні присвячені дослідження і публікації вчених, передусім С.С. Бакая, В.В. Гончаренка, В.В. Зіновчука, М.Й. Маліка, Л.В. Молдавана, А.О. Пантелеймоненка та інших. Проте не повністю з'ясованим залишається ще аспект важкого становлення ринкової економіки в Україні, що пов'язане також із відсутністю належної ринкової інфраструктури, в тому числі, й нестачею підготовлених кадрів. Не секрет, що багатьма керівниками і спеціалістами сільськогосподарських підприємств форми і функціонування обслуговуючих кооперативів досконало не вивчені.

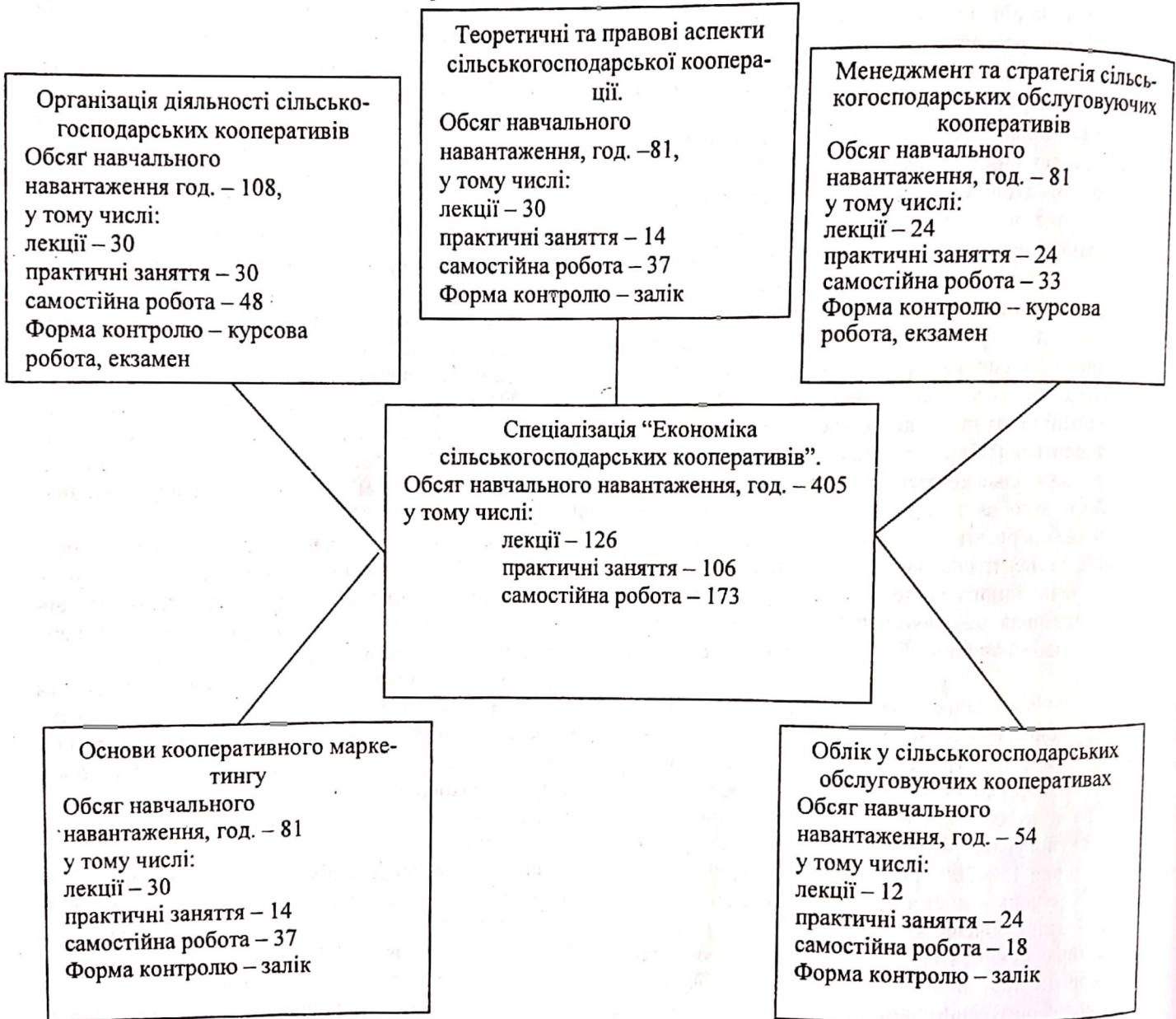
Таврійська агротехнічна академія першою серед закладів аграрної освіти розпочала підготовку на еко-

номічному факультеті спеціалістів із економіки обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів. Ця робота – за підтримки проекту Tacis “Сприяння розвитку кооперативних сільськогосподарських організацій в Україні” – розпочалася ще в 1999 році. Спеціалісти проекту організували для викладачів економічного факультету спеціалізовані семінари, а також поїздку по вивченню досвіду роботи обслуговуючих кооперативів у Франції. На основі зарубіжних матеріалів та української економічної літератури, разом із провідними вченими в області кооперації видано на-

вчальний посібник “Основи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації”.

Сьогодні на рівні Міністерства освіти і науки та Міністерства аграрної політики України офіційно відкрита спеціалізація “Економіка сільськогосподарських кооперативів”, за якою в академії здійснено вже три випуски спеціалістів. Студенти однієї групи, що виділяється під спеціалізацію, протягом навчального року вивчають основи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації загальним обсягом навчального навантаження 1296 годин /рис. 1/:

Рис. Обсяг навчального навантаження по дисциплінам спеціалізації “Економіка сільськогосподарських кооперативів”.

Загалом із названих дисциплін читається 126 годин лекцій, 106 годин практичних занять, а також пишеться дві курсових роботи. Заняття проводять досвідчені викладачі, студенти виконують дипломні роботи за тематикою вказаної спеціалізації.

Проблемою у підготовці кадрів за даною спеціалізацією є пошук фактичних матеріалів та баз для проходження виробничої практики із обслуговуючої кооперації. Навесні 2003 року студенти спеціалізації

для підвищення рівня практичної підготовки мали можливість разом із викладачами відвідати сільськогосподарський обслуговуючий кооператив “Глобинський Пул” Полтавської області, діяльність якого дійсно відповідає основним принципам кооперації. Однак, ця поїздка тільки частково допомогла вирішити проблему, тому що зняти її повністю може тільки створення аналогічних кооперативних формувань у межах області.

Однак, у Запорізькій області сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи створюються досить повільно і часто не відповідають кооперативній природі.

Самі керівники сільськогосподарських підприємств також не досить зацікавлені в їх створенні. Це спостерігалось і в ході науково-практичної конференції з розвитку аграрного ринку, що проходила на базі Таврійської агротехнічної академії у квітні 2003 року і була повністю присвячена проблемам кооперативного руху в області.

На конференцію запрошувалися керівники районних управлінь сільського господарства, голови районних держадміністрацій, представники асоціації фермерів, керівники агроторгових домів та окремі керівники сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств. Основними причинами зволікання із створенням обслуговуючих кооперативів вказували-

ся: відсутність вільних коштів; належної матеріально-технічної бази; особливості менталітету українців тощо. Проте основним, на нашу думку, було небажання більшості керівників вникати в нову справу.

За даними Міністерства аграрної політики, у регіонах України за 2002 рік створено 1037 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, у тому числі 86 переробних, 172 заготівельно-збутових, 314 сервісних, 406 багатофункціональних. Проте за роки випуску спеціалістів в області кооперації, жоден із них не був запрошений на роботу в кооперативи. Хотілося б, щоб в Україні й Запорізькій області зокрема, ставало більше обслуговуючих кооперативів, які б допомагали виживати нашим селянам, а економічний факультет Таврійської державної агротехнічної академії в змозі допомогти вирішити проблему із забезпечення кадрами для їх розвитку.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. / За ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН. – 2002. – Вип. 5. – 647 с.
2. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США. – К.: Логос, 1996. – 224 с.
3. Основи сільськогосподарської обслуговуючої

кооперації: Навч. посібник / В.В. Зіновчук, Л.В. Молдаван, В.Б. Московський та ін. – К.: Вища освіта, 2001. – 464 с.

4. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків. / За ред. О.М. Шпичака. – К.: ІАЕ, 2000. – 585 с.